

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

Aarne Kinnunen KRO/RSY

7.12.2020

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON SELVITYS E 128/2020 VP: E-KIRJE KOMISSION TIEDONANNOSTA EU:N HUUMEIDENVASTAISEKSI OHJELMAKSI JA TOIMINTASUUNNITELMAKSI VUOSILLE 2021–2025**Taustaa**

Euroopan komissio antoi 24.7.2020 Euroopan turvallisuusunionistrategian ja osana sitä tiedonannon EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021–2025.

Työryhmäkäsittelyn ja kahdenvälisten kuulemisten perusteella EU-puheenjohtajavaltio Saksa päätyi esittämään Horisontaalisen huumausainetyöryhmän (HDG) kokouksessa 29.9.2020 jäsenmaille lähestymistavan, jossa EU:n uusi huumausainestrategia ja siihen liittyvä toimenpideohjelma valmistellaan jäsenmaiden ja sidosryhmien yhteistyönä komission tiedonannon pohjalta. Komissio hyväksyi tämän lähestymistavan. Yhteiseen valmisteluun kokouksessa sitoutuivat myös EU:n ulkosuhdehallinto (EUH) sekä Europol ja Euroopan huumausaineseurantakeskus EMCDDA.

Komission tiedonannon pääasiallinen sisältö

Komissio tavoitteena on asettaa huumausaineiden vastaisessa ohjelmassa järjestäytyneitä rikollisuutta ja huumeongelmia koskevat EU:n toimet EU:n poliittisen ohjelman ytimeen. Komissio korostaa sen tarkoittavan entistä vahvempaa yhteistyötä kaikkien toimijoiden sekä paikallisen, kansallisen ja EU:n tason viranomaisten kesken. EU:n tasolla komissio tukee huumevirasto EMCDDA:ta, jotta virastolla olisi entistä vahvempi rooli kaikilla huume politiikan painoalueilla.

Komission tiedonanto perustuu edellisen EU:n huumausainestrategian (2013–2020) ja sen kahden toimintasuunnitelman arviointeihin, jotka vahvistivat, että huumeongelmaan ja sen haasteisiin on puututtava edelleen kansallisella-, EU- ja kansainvälisellä tasolla. Turvallisuus- ja terveystieteelliset kohdat ovat edelleen keskeisiä käsiteltäessä huumeongelman laajempia ja monialaisia tekijöitä. Komissio peräänkuuluttaa tarvetta ajattelutavan muutokseen ja EU:n huumausaineita koskevan toimintamallin vahvistamista. Tämän vuoksi komissio esittää mallia, jonka avulla tehostetaan toimia huumausainepolitiikan kaikilla osa-alueilla, erityisesti turvallisuuspuolella.

Komission huumausaineiden vastainen ohjelma pohjautuu kahdeksaan strategiseen painopisteeseen, jotka on jaettu kolmen päälinjan alle: 1) turvallisuuden parantaminen

– huumausainemarkkinoiden häirintä, 2) ennaltaehkäisy ja tietoisuuden lisääminen sekä 3) huumausaineisiin liittyvien haittojen ehkäisy.

Kahdeksan strategista painopistettä ovat:

- 1) Häiritään EU:n jäsenvaltioissa toimivien rikollisjärjestöjen toimintaa ja puututaan niiden yhteyksiin muihin turvallisuushäiriöihin.
- 2) Parannetaan huumausaineiden ja lähtöaineiden laittoman tukkukaupan havaitsemista EU:n rajanylityspaikoilla.
- 3) Tehostetaan huumeiden jakelussa käytettävien logististen ja digitaalisten kanavien seuranta ja lisätään näiden kanavien kautta salakuljetettujen laittomien aineiden takavarikkoja tiiviissä yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa.
- 4) Hajotetaan huumausaineiden tuotanto- ja jalostustilat, estetään lähtöaineiden kauppa laittomien huumausaineiden tuotantoa varten ja lopetetaan laittomat viljelmät.
- 5) Ehkäistään huumeiden käytön aloittamista, edistetään rikosten ehkäisyä sekä annetaan kansalaisille ja yhteisöille informaatiota huumeiden haitallisista vaikutuksista.
- 6) Lisätään hoitovaihtoehtojen tarjontaa erilaisiin terveys- ja kuntoutustarpeisiin.
- 7) Tehostetaan riskien ja haittojen vähentämistoimenpiteitä huumeita käyttävien ihmisten ja muun väestön terveyden suojelemiseksi.
- 8) Laaditaan huumeidenkäyttöä vankilassa koskeva tasapainoinen ja kokonaisvaltainen toimintamalli. Huumausaineiden kysyntää ja tarjontaa vähennetään vankiloissa sekä parannetaan hoitomahdollisuuksia.

Kahdeksaan strategiseen painopisteeseen on sisällytetty 14 painopistealuetta. Ohjelman liitteenä olevassa toimintasuunnitelmassa kohdennetaan konkreettisia toimia mm. komissiolle, ulkosuhdehallinnolle, jäsenvaltioille tai EU-virastoille kaikkiaan 53 kappaletta. Näiden toimien tarkoituksena on vahvistaa kahdeksan strategisen painopisteen täytäntöönpanoa.

Oikeusministeriö pitää lähtökohtaisesti kannatettava komission näkemystä jäsentää strategista ajattelua uudella tavalla, jonka tavoitteena on tehostaa toimia kaikilla huumausainepolitiikan osa-alueilla. Oikeusministeriö pitää sinänsä onnistuneina tarjonnan rajoittamiseen ja lainvalvontaviranomaisiin toimiin esitetyjä painopisteitä, kuten monialaista viranomaisyhteistyötä, digitaalista huumemarkkinoiden monitorointia ja tiedonvaihdon tehostamista. Ehdotuksessa on ansiokkaasti kiinnitetty huomiota vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamuksissa tehtävään työhön huumeongelmista kuntouttamiseen.

Komission ehdotus painottuu voimakkaasti tarjonnan vähentämistoimiin. Ehdotetut lainvalvontatoimet ovat sinänsä innovatiivisia, mutta kokonaisuus jää epätasapainoiseksi. Preventiiviset ehkäisevän työn, hoidon ja haittojen vähentämisen näkökulmat sekä sosiaali- ja terveystieteiden toimet ovat komission ehdotuksessa jääneet vähemmälle painoarvolle. Painotuksen muutos on selkeä verrattuna edelliseen vuosien 2013-20 strategiaan, mikä näkyy jo strategian rakenteessa. Vuoden 2013-20 strategian esitystapa lähti liikkeelle kysynnän rajoittamisesta, ehkäisevistä toimista sekä

hoitotoimien tehostamisesta. Komission ehdotuksessa lainvalvontatoimet on nostettu kärkeen. Oikeusministeriön näkemys on, jatkokäsittelyssä tätä esitystavan valintaa tulee tarkasti punnita.

Epätasapainoisen lopputuloksen johdosta oikeusministeriö pitää hyvänä sitä, että puheenjohtajavaltio Saksa on tehnyt esityksen uuden yhteisen asiakirjan laatimiseksi komission tiedonannon pohjalta. Uutta asiakirjaa neuvoteltaessa on tärkeää, että tarjonnan rajoittamisen eli lainvalvontaviranomaisiin liittyvä osuus ja kysynnän vähentämisen eli sosiaali- ja terveystoimintaviranomaisiin liittyvä osuus ovat tasapainossa.

Jatkotoimenpiteet ja vaikutukset

Komission tiedoksi on esitys, johon komissio toivoo jäsenmaiden sitoutuvan vahvistamalla sen neuvoston päätelmillä. Koska komission esityksen pohjalta ollaan laatimassa uutta yhteistä strategia-asiakirjaa, tätä asiakirjaa neuvosto ei tule sellaisenaan hyväksymään.

Lopullinen strategia-asiakirja tullaan hyväksymään neuvoston päätelminä, jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. Näin ollen tulevalla strategialla ei myöskään ole suoria taloudellisia vaikutuksia. Kukaan jäsenvaltio päättää itse, miten strategiaa toimeenpannaan kansallisesti ja käytetäänkö toimeenpanoon kansallisesti resursseja.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan jatkotyössä tulee vahvistaa ehkäisevän työn, hoidon ja haittojen vähentämisen näkökulmaa ja nostaa selkeämmin esille myös EU-tason huumausainepolitiikalle merkitykselliset kansainväliset strategiat ja asiakirjat. Tärkeitä dokumentteja ovat YK:n yleiskokouksen vuoden 2016 huumausaineita käsittelevän yleiskokouksen UNGASS asiakirja ja YK:n Kestävän kehityksen agenda.

EU:n sisäistä ja kansainvälistä yhteistyötä tulee vahvistaa. Tieteellisen tutkimuksen ja näyttöön perustuvien toimien roolia tulee korostaa huumausainepolitiikan kaikilla osaluilla. Myös oikeusvaltiokehitys, ihmisoikeuskysymykset ja kansalaisyhteiskunnan roolin vahvistaminen tulee jatkokäsittelyssä nostaa selkeämmin esille kuin komission tiedonannossa.

Yleensäkin EU:n huumausainepolitiikan jatkovalmistelun eri vaiheissa on tärkeää kuunnella ja ottaa huomioon kansalaisyhteiskunnan näkemyksiä.